

Zo genadig als de goede God

Voorganger: Ds. Heleen Weimar

Lezingen:

1^e schriftlezing: Genesis 33,1-11 (Uit de Naardense Bijbel)

2^e schriftlezing: Lucas 6,27-35 (Uit de Naardense Bijbel)

Gesprek

Ben je ooit ergens genadig van afgekomen?
En heb je zelf wel eens genade voor recht doen gelden?
Deel deze ervaringen met je buurman of buurvrouw.

Preek

Gemeente van Jezus Christus, Jacob en Esau, tweelingen, hadden in de buik van hun moeder al ruzie. Ze zijn dan ook heel verschillend van aard. Esau gaat het liefst naar buiten, Jacob blijft het liefste binnen. Esau is een jager, Jacob meer een zorgend type. Jacob verlangt naar Gods zegen (naar het voorrecht én de verantwoordelijkheid die daarmee gepaard gaan), Esau taalt er niet naar. Jacob heeft iets berekenends, Esau is een open boek.

Met list en bedrog krijgt Jacob het voor elkaar, dat zijn vader Isaäk hém de zegen geeft, die eigenlijk voor zijn oudste broer bestemd was. Jacob wil die zegen voor zichzelf hebben. Dit zijn de woorden die de blinde Isaäk tot Jacob spreekt, menend dat het Esau is die voor hem staat:

‘God moge jou dauw uit de hemel geven
en vette vruchtbare aarde,
een overvloed van koren en wijn.
Je zult heer zijn over je broers,
macht hebben over je moeders zonen.
Vervloekt wie jou vervloekt,
gezegend wie jou zegent.’

Wanneer Esau merkt dat Jacob de zegen, die voor hem bestemd was, hem afgetrosgeld heeft, wil hij zijn broer vermoorden. Jacob moet vluchten. Wég van de vette, vruchtbare aarde. Allermint als heer over zijn broer, maar voor hem op de vlucht. Van de zegen, die Isaäk hem toewenste, van de gestolen zegen komt helemaal niets terecht.

Twintig jaar lang verblijft Jacob bij zijn oom Laban, in Haran. Hij trouwt er met de zussen Lea en Rachab. Er worden kinderen geboren. Hij verwerft er -eveneens door list en sluwheid - een grote kudde vee. Maar wil hij zijn droom verwezenlijkt zien, leven onder Gods zegen in het beloofde land, als een vrij mens, dan zal hij toch een keer terug moeten. En teruggaan, dat betekent: de confrontatie aangaan met zijn broeder Esau.

Uiteindelijk aanvaardt Jacob de terugreis, met zijn vrouwen en kinderen en kuddes vee. Maar hoe dichter hij Kanaän nadert, hoe banger hij wordt. Zal Esau hem nog steeds willen doden? Jacob zal zich met hem moeten verzoenen, wil hij ooit in vrede in het beloofde land kunnen wonen. Geschenken voor Esau zendt hij voor zich uit, ten teken dat hij het goed wil maken. Zal Esau ze willen ontvangen?

’s Nachts, bij de rivier de Jabbok, op de grens met het beloofde land, vliegt het hem aan. Of, zoals het verhaal vertelt: vliegt iemand hem aan. Is het Esau? Is het zijn spookbeeld? Vecht hij om de dodelijke angst voor zijn broer te bedwingen? Of is het Jacobs eigen schaduw, is het zijn geweten waarmee hij worstelt? Worstelt hij met de vraag of hij wel recht heeft op een nieuwe start. Of hij een plek van zegen in het beloofde land wel verdient? Als de dag aanbreekt, blijkt het nog anders te zijn, blijkt het nog een ander te zijn.

De ander zegt: ‘Laat mij gaan, het wordt al dag.’
Maar Jacob zegt: ‘Ik laat u niet gaan, tenzij u mij zegent.’

De ander vraagt: ‘Hoe luidt je naam?’

In de bijbel bevat de naam iemands identiteit, iemands ware wezen. Jacobs naam betekent ‘Bedrieger, beetnemer.’ Wanneer Jacob de ander zijn naam noemt: ‘Bedrieger ben ik’, dan is dat een bekentenis. Een spijtige, een berouwvolle bekentenis.

Dan zegt de ander: ‘Voortaan zal je naam niet Jacob zijn (je zult geen bedrieger meer zijn), maar je zult Israel heten (Strijder met God), want je hebt met God en mensen gestreden en je hebt gewonnen.’ En de ander zegent hem daar. Hij krijgt de zegen om zijn broer te kunnen ontmoeten.

Jacob noemt die plaats Peniël (aangezicht van God, het gelaat van God). ‘Want’ zegt hij, ‘ik heb God gezien van aangezicht tot aangezicht en ik ben in leven gebleven.’

En dan volgt de ontmoeting, waarover we vanochtend lazen. Esau komt op Jacob af, met vierhonderd man. Jacob buigt voor zijn broer, zevenmaal, diep voorover. Esau rent hem tegemoet. Maar hij vliegt zijn broer niet aan, hij vliegt hem om de hals, sluit hem in zijn armen en kust hem. Beide huilen zij.

Jacob, berouwvol als hij is, noemt zichzelf tegenover Esau met nadruk ‘uw dienaar’ en spreekt Esau aan als ‘mijn heer’. Geheel het omgekeerde dus van Isaäks

zegenspreuk: 'Jij zult heer zijn over je broers.' Maar Esau wil van die onderdanigheid niet weten en spreekt Jacob consequent aan als 'broer!'.

Jacob had Ezau een hele lading geschenken vooruit gestuurd (van de rijkdom waarmee God hem begenadigd had, zoals hij het zelf formuleert) om het goed te maken, om genade te vinden in de ogen van Ezau. Maar Ezau wil van geschenken niet weten. Hij wil gewoon dat het weer goed is. Diep onder de indruk van Esau's grootmoedigheid en trouw zegt Jacob dan tegen hem: 'Jou zien van aangezicht tot aangezicht, oog in oog staan met jou is niets anders dan oog in oog met God staan.' In het gelaat van de ander, het gelaat van zijn broer ziet Jacob iets van God. Zijn worsteling bij Pniël heeft er alles mee te maken, dat hij zó kijken kan. 'De Eeuwige doe zijn aanschijn over u lichten en zij u genadig...' (Woorden uit de Aäronitische zegen.) Voor Jacob werden die woorden waar, niet alleen bij de rivier de Jabbok, na zijn strijd met God, maar ook aan de overkant, bij de verzoening met zijn broer.

Maar hoe indrukwekkend en ontroerend ook, deze verzoening, hoe inspirerend en bemoedigend, Jezus wil verder gaan dan broederliefde. Hij roept ons op om ook onze vijanden lief te hebben, om goed te doen aan wie ons haten, te zegenen wie ons vervloekt en te bidden voor wie ons belagen. Het argument daarvoor luidt: 'Wat voor genade is dat bij jullie als je alleen liefhebt wie jullie liefhebben? Wat voor genade is het, als je alleen goeddoet aan wie jou goeddoet?'

Dat is een vorm van wederkerigheid die juist bij genade ontbreekt. Genade is een geschenk waar iemand nu juist niets voor terug verwacht. Genade is het afzien van vergoeding of vergelding. Genade is een verrassing, die een ander in één klap verontschuldigt, zonder dat die ander daar iets voor terug hoeft te doen. Maar waarom zouden wij zo extreem genadig moeten worden? Het argument van Jezus luidt: Omdat God dat ook is. Wij zijn immers geschapen naar Gods beeld? God is immers ons voorbeeld? Wij lijken immers op God, zoals kinderen op hun ouders kunnen lijken? In die gedachtegang kan Jezus zeggen:

'Hebt uw vijanden lief,
doet goed en leent uit
zonder hoop op iets terug...
dan zul je zijn: kinderen van de
Allerhoogste,
omdat God goedertieren is

jegens de genadelozen en de bozen.
Wordt barmhartig
zoals jullie Vader barmhartig is.'

Er is dus nog een andere motivatie om zo genadig te worden al God, naast het beelddrager zijn. En dat is de ervaring van geweldige opluchting en bevrijding, wanneer je zelf een nieuwe kans gekregen hebt, een nieuw begin hebt mogen maken, zonder daar iets voor terug te hoeven doen, of zonder dat je daar eerst voor hebt moeten boeten. Wij horen immers ook tot de genadelozen en de bozen, jegens wie God genadig is. Wat aan deze motivatie ten grondslag ligt, is de omkering van de Gulden Regel: wat jij wilt dat jou geschiedt, doe dat ook een ander. Als je weet hebt van genade, gun dat dan ook aan een ander.

Ik kom terug op het gesprekje dat jullie voerden als introductie op de preek.

'Ben je wel eens ergens genadig van af gekomen?' luidde de eerste vraag.

En nu ben ik zo benieuwd of sommigen van jullie naar aanleiding van die vraag over Góds genade hebben gesproken, dat het daardoor met God is goed gekomen. Want dat was voor Luther zijn grote ontdekking, zijn topervaring, ruim 500 jaar geleden, lezend in de Romeinenbrief: om vergeving van God te ontvangen, om je met God te verzoenen hoef je niet te betalen, geen aflat, je hoeft geen missen te kopen. Gods genade is letterlijk gratis, voor niets, door het offer dat Christus heeft gebracht.

Vandaag, 500 jaar later, hebben we er oog voor gekregen hoe rijk en veelzijdig het 'sola gratia' kan worden opgevat. In de héle Bijbel gaat het erover, niet alleen in de Brieven. Het gaat om Góds genade, maar ook om meer. Wij worden uitgenodigd om ons door de genade van God te laten inspireren, net zo goed als door het genadige handelen van onze medemensen. Wij worden aangespoord zelf zo genadig te worden als de goede God.

Daarop wijzen ons verhalen uit het Oude Testament, over mensen van vlees en bloed, met hun angsten en grootmoedigheid, hun kleinzieligheid en generositeit. Daarop wijst Jezus ons, die in zijn veldrede ons vraagt om meer te doen dan het gewone. Sola gratia - alleen door genade, van God en van mensen, is er redding oor ons en voor onze wereld.
Amen.